

10 OCAK İdareciler Gününün DOĞUŞU

Namık DEMİR

Müsteşar Yardımcısı

Meslek mensuplarının haklı mücadelesinin tarihe not düşülmesi ve hatırlanması için 1978 yılında yapılan Dernek olağan genel kurul toplantısında 10 Ocak 1971'i bir başlangıç olarak kabul etmiş ve her yıl 10 Ocak tarihinde idarecileri bir araya gelerek bu günü kutlamasını oy birliğiyle kararlaştırmıştır.

10 Ocak İdareciler Günü, Türk İdareciler Derneğinin öncülüğü ve organizesinde İçişleri Bakanlığından başta sayın bakanlar olduğu halde geniş bir personel ve meslek mensubunun iştirakiyle her yıl düzenli olarak kutlanır.

Devlet erkânından pek kıymetli zevatın da teşrif ettiği söz konusu törenlerde ekseriyetle mesleğin idare hayatımızdaki önemi, durumu ve geleceği gibi konular dile getirilir.

Ancak enteresandır, bu günün neden ve hangi hadiseden mütevellit kutlanmaya başlandığına dair sıhhatli bir bilgiye eriş-

mek zordur. Merak edip, çevrenizdeki meslek mensuplarına sorduğunuzda da eksik gedik, tatmin edici olmayan bazı şeyler duyarsınız. Bakanlık teşkilat tarihi çalışmalarına iştirak ettiğimiz sırada konuyla ilgili olarak başta İdareciler Derneği olmak üzere Bakanlık kitaplık ve dokümantasyonunu da araştırmamıza rağmen idareciler gününün doğuşuna ilişkin derli-toplu bir bilgiye ulaşamadık.

Yine enteresandır, İdarecinin Sesi Dergisinin 1987 yılının Ocak ayında yayınlanan ilk sayısında Dernek Genel Sekreteri Fikri Gökçeer tarafından kaleme alınan

1327 sayılı Kanunu protesto amacıyla yapılan ve sonraki yıllarda 10 Ocak İdareciler Günü'nün doğuşuna da ilham kaynağı olan ve bazılarına göre meslek mensuplarının “devlet adamı” kimliğiyle pek de bağdaşmayan meşhur “Sıhhiye yürüyüşü” de o dönemde gerçekleştirilen ilginç etkinliklerden birisidir.

“Neden 10 Ocak” başlıklı yazı dışında da doğrudan bu güne münhasır bir yazı ya da makaleye de rastlamadık (Şayet mevcut da gözümüzden kaçmış ise müellifinden özür dileriz). Bu bakımdan, hem konuyla ilgili muhtemel bir boşluğu doldurmak hem de idareciler gününün mülki idare amirleri ve idare tarihi açısından taşıdığı önemi bir kez daha vurgulamak istedik.

Gökçe'er'in mezkûr yazısından da istifade ederek 1960'lı yılların ikinci yarısı ile 1970'lerin ilk yarısını içine alan on yıllık süreci incelediğimizde, idareciler gününün doğuş hikâyesinde geçen hadiselerin sebeplerinin esas itibarıyla mülki idare mesleğinin değişen mevzuatla zaman içerisinde uğradığı statü kaybı ve mali hak erozyonları olduğunu anlıyoruz. Daha iyi kavranması bakımından, sanırım hikâyenin arka planı ile ilgili olarak belirtilen süreçte meydana gelen gelişmeleri özetlemekte yarar

bulunmaktadır.

1961 Anayasası ile tesis edilen umumi atmosferde, hukuki bir zemine kavuşturulan ve o dönemin gündemlerinde önemli bir yer tutan “Devlet personel rejiminde iyileştirme” çalışmalarının iki temel yasa ile tahkim edildiğini belirtmek gerekir. Bunlar, 1965 yılında birbirinin peşi sıra çıkarılan 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunudur. Bunlardan ikincisi olan ve taslağı yeni kurulan Devlet Personel Dairesince hazırlanan ve hükümet tarafından hızlı bir şekilde parlamentodan geçirilen 14 Temmuz 1965 tarihli 657 sayılı kanun özellikle “yeterince müzakere edilmediği”, “aceleye getirildiği” ve “kamu kuruluşlarının hazırlıklı olmadığı” gerekçeleriyle yoğun eleştirilere uğramıştır (Tutum, 1968: 33-36).

Kanunla ilgili itiraz ve eleştiriler, yukarıda belirtilenlerle sınırlı kalmamış, yıllarca sürmüştür. Halen de sürmektedir. İçişleri Bakanlığı personeli açısından kanuna yönelik eleştiriler, diğer kamu kurum ve kuruluşları personelinin yakınmalarından çok farklı değildi. Özellikle mülki idare amirleri açısından yeni personel kanununun fevkalade hayal kırıklığı yarattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zaten, “1950 sonrası altyapı yatırımları gibi fordist devlet işlevlerinin ivmelenmesiyle mühendis, mimar gibi teknik personelin içinde yer aldığı bürokrasinin bölgesel örgütlenme ile mülki idare düzenin-

den ayrılması ve Memurin Rejiminin dışında ayrıcalıklı bir konum elde etmesine” (Şaylan, 1984: 303-305) canı sıkılan mülki idare amirleri, Devlet Personel Dairesinin izleyen yıllarda kanun hükümlerinin yürürlüğe giriş süreçlerinde inisiyatif kaybetmesi ile devreye giren ve bilhassa asıl rolü oynayan Maliye Bakanlığının “gadrine” uğradıklarını düşünmektedirler. Örneğin, İdarecinin Sesi Gazetesinde yer alan bir haberde, “Bakanlık personelinin maaş iyileştirmeleri bağlamında yaklaşık iki yıldır kanunlaşması için uğraşılan mülki idare tazminatı ve kadro artırılması yolundaki çalışmalar henüz gerçekleştirilememişken Maliye Bakanlığının 1 Mart 1968 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan mali yıl bütçe kanununda “düzeltme” yaparak kendi personeline tazminat ödenmesini sağladığı” yolunda meslek mensuplarınca sitemde bulunulduğu belirtilmektedir.

Bununla beraber, mülki idare amirleri gerek kurdukları sendikalar yoluyla gerekse dernek faaliyetleri ve

Rapor ve diğer girişimler nihayet meyvesini vermiştir. 30 Mayıs 1974 tarihli ve 12 sayılı KHK ile “mülki idare hizmetleri sınıfı” ihdası başta olmak üzere mali haklarda bazı iyileştirmeler sağlanmıştır.

mesleki yayın organları vasıtasıyla tazminat isteklerini 7.1.1969 tarih ve 1078 sayılı Mülki İdare Amirliği Tazminatı Hakkında Kanunla elde ederek 657 sayılı kanundan kaynaklanan intibaka ve özlüğe ilişkin diğer sorunlarını nispeten hafifleten bir kazanım elde etmişlerdir (1970 sonrasında yapılan Anayasa değişiklikleri ve kanuni düzenlemelere kadar vali ve kaymakamlar dışında kalan mülki idare amirlerinin sendika ve dernek kurma hakları mevcut idi).

Bakanlık camiasında asıl gürültü, 657 sayılı kanunun mali hükümlerinin nasıl uygulanacağı ve hizmet sınıflandırmalarının (tüzükler yoluyla yapılamayacağının anlaşılması üzerine) kanunla hükme bağlanacağı gibi birçok önemli hususun yer alacağı 1327 sayılı “Yeni Personel Kanunu” çalışmalarının Maliye Bakanlığınca yürütüleceğinin öğrenilmesi üzerine kopmuştur. Nitekim Personel Kanununun anılan bakanlıkça hazırlanacağı haberleri üzerine İçişleri Bakanlığı meslek teşekkülleri, Türk İdareciler Derneği, Mülkiye Müfettişleri Sendikası, İç-Sen ve Nüfus-sen sendikaları Mülkiyeliler Birliği ile işbirliği yapmak suretiyle beş sayfalık bir muhtıra hazırlamış ve

Başbakan, İçişleri ve Maliye Bakanları ile Personel Dairesi Başkanına takdim etmişlerdir (İd. Sesi, 1970, Sayı: 52).

Söz konusu muhtıranın içeriği, gazetede yer aldığı biçimde ana hatlarıyla şöyledir:

“- Parlamento ve hükümetin dikkat ve hassasiyetini bekliyoruz.

- Personel Kanunu ile Türkiye’de, yeniden sosyal farklılaşma ve kutuplaşma yaratmaktan şiddetle kaçınılmalıdır.

- Kanunun hazırlanmasında, Personel Dairesinin bir tarafa itilmesini, Türkiye’deki müesseselerin kısa zamanda nasıl yozlaştırıldığının yeni bir örneği sayarız.

- Kapalı kapılar ardında, süratle ve ne derecede bilgi ve yetenekleri bulunduğu belli olmayan kişilere hazırlanan bir kanunun ömürlü, faydalı ve şikâyetleri önleyici bir nitelikte olacağından şüphe ederiz.

- Normal zamanlarda olduğu kadar, en sıkışık anlardaki olayların ve işlerin yük ve vebalini de üzerine alan idare amirleri, hizmet mükâfatlarını hiçbir mesleğin gerisinde bırakmayan bir statüye kavuşturulmak suretiyle almalıdırlar.

- Devlet için önemi, hizmetin ağırlığı ve üzerine aldığı sorumluluk yönleriyle Türk idarecileri, yaptıkları görevi dikkate almayan her türlü tasarrufu devletin itibar ve haysiyeti meselesi addedeceklerdir...”

Benzer girişimler, 1970 yılında hız kesmeden devam etmiştir. Örneğin, aynı yılın 3 Haziran tarihinde Mülkiyeliler Birliğinde düzenlenen bir forumda meslek mensupları mecliste

görüşülen tasarı ile ilgili olarak şu görüşlere yer vermişlerdir: “mülki idare mesleği ayrı bir sınıf olarak düzenlenmeli, 8. dereceden başlatılıp 1. dereceye kadar yükseltilmeleri sağlanmalı, müktesep hakların korunması için intibaklar kadrolara göre değil, fiilen alınan aylıklar üzerinden yapılmalı...” İzleyen aylarda dönemin başbakanı merhum Süleyman Demirel’e çektikleri telgraflarda “idare amirlerinin bir büro memuru ile aynı seviyede mütalaasına müsaade edilmemesi ve haklarının korunmasını” talep etmişlerdir (İd. Sesi, 1970).

Ancak Bakanlık meslek mensupları, kurdukları ya da üyesi oldukları sivil toplum kuruluşlarının basın-yayın yoluyla, üst makamlarla görüşmeler yaparak ve parlamento üyelerine ulaşarak yaptıkları bütün girişimler sonuçsuz kalmış, 1327 sayılı kanunun yasalaşma sürecinde etkili olamamışlardır. Kanunun yürürlüğe girdiği 18 Ağustos 1970 tarihinden itibaren, 36’ncı maddesinde sayılan sekiz hizmet sınıfından biri olan “genel idare hizmetleri sınıfı”nda yer alan “yönetim, icra, büro ve benzeri hizmetleri gören ve bu kanunla tespit edilen diğer sınıflara girmeyen Devlet memurları” kategorisinde kabul edilerek korktukları “büro memuru” seviyesine indirgenmişlerdir.

Mülki idare amirleri söz konusu yeni hukuki durumu hiç kabullenememişler, infial içerisinde yukarıda örnekleri verilen girişimlerini usanmadan sürdürmüşlerdir. O kadar ki, 1327 sayılı Kanunu protesto amacıyla yapılan ve sonraki yıllarda 10 Ocak İdareciler Gününün doğuşuna da ilham kaynağı olan ve bazılarında göre meslek mensuplarının “devlet

adamı” kimliğiyle pek de bağdaşmayan meşhur “Sihhiye yürüyüşü” de o dönemde gerçekleştirilen ilginç etkinliklerden birisidir. Gökçeer bunu şu cümlelerle ifade etmektedir: “Tam 15 yıl geçti. 1971 yılının 10 Ocak’ında Kızılay binası salonlarında bir araya gelmiş, sorunlarımızı dile getirmiş ve zamanın iktidarını kamuoyu önünde uyarılmıştık. Bizler Devlet ve Hükümetin temsilcileri olarak vakur ve ağırbaşlı olmak zorunda idik. Topluca Atatürk anıtına çelenk koyuşumuzu yadırgayanlar oldu. Türk İdareciler Derneği Genel Başkanı Sayın Ertuğrul Süer’in toplantıda yaptığı veciz ve etkili konuşma kamuoyunda, basında geniş yankılara neden oldu...” (Gökçeer, 1987: 4).

Gökçeer, söz konusu toplantının etkisini gösterdiğini ve başarılı sonuçlara yol açtığını belirtmektedir. Bu sayede, 657 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak “Mülki İdare Amirliği Hizmetleri Sınıfı” ihdas edilmiş ve bazı mali hakların iade edilmesi sağlanmıştır. Meslek mensuplarının bu haklı mücadelesinin tarihe not düşülmesi ve hatırlanması için 1978

yılında yapılan Dernek olağan genel kurul toplantısında 10 Ocak 1971’i bir başlangıç olarak kabul etmiş ve her yıl 10 Ocak tarihinde idarecileri bir araya gelerek bu günü kutlamasını oy birliğiyle kararlaştırmıştır. Ancak Gökçeer’e göre “söz konusu kazanımın tek olumsuz yanı, girişimin öncülüğünü yapan Dernek Genel Başkanı Ertuğrul Süer’in görevden alınması olmuştur” (Gökçeer, 1987: 4-5).

Mülki İdare Amirlerinin belirtilen çabaları kısa sürede amacına ulaşmamıştır. “Sihhiye yürüyüşü”nden birkaç yıl sonra Türk İdareciler Derneği, 5 Mart 1974 tarihinde Bakanlık Hukuk Müşaviri Bahattin ABLUM başkanlığında, Merkez Valisi Cengiz BAYYURTOĞLU, Mülkiye Müfettişleri Kamil DEMİRCİOĞLU ve Vecdi GÖNÜL’ün iştirakiyle oluşturulan komisyon marifetiyle “Personel Reformu Karşısında Mülki İdare Amirlerinin Durumu” başlıklı bir rapor hazırlamış, başta İçişleri Bakanlığı olmak üzere ilgili resmi makamlara sunmuş ve kamuoyuna duyurmuştur.

Dernek tarafından bir kitapçık haline getirilen raporda, mesleğin mali haklar ağırlıklı genel sorunları enine boyuna ele alınmıştır. Raporda yer alan görüşlerde özellikle şu ifadeler dikkat çekmektedir: “...yasa kamu personeli için sekiz hizmet sınıfı getirmektedir. Ancak, 36. maddede yapılan sınıflandırmada mülki idare amirleri herhangi bir sınıfa girmeyen personelin yer aldığı genel idare hizmetleri sınıfına dâhil edilmiştir. Gereğesinde ‘çağdaş anlamda yönetici’ tipinin yaratıldığından söz eden yasa, yöneticilerin bulunduğu bu sınıfa diğer sınıflara girmeyen devlet memurlarının da dâhil olacağını hükme bağlayarak tam anlamı ile torba bir sınıf yaratmış olmaktadır. Bu davranış ile yönetici sınıf kırk ambar deyimi ile nitelenen bir mecmuanın içine itilmiş, adeta tıkmıştır” (Türk İdareciler Derneği, 1974: 21).

Rapor ve diğer girişimler nihayet meyvesini vermiştir. 30 Mayıs 1974 tarihli ve 12 sayılı KHK ile “mülki idare hizmetleri sınıfı” ihdası başta olmak üzere mali haklarda bazı iyileştirmeler sağlanmıştır.

